

TKO SU ADVENTISTI SEDMOGA DANA?

Nancy J. Vyhmeister

SAŽETAK

Tko su adventisti sedmog dana?

Na pitanje "Tko su adventisti sedmoga dana?" ukratko se može odgovoriti da je Crkva adventista sedmoga dana (u Hrvatskoj „Kršćanska adventistička crkva“) rasprostranjena po cijelome svijetu i čini je više od deset milijuna kršćana koji svetkuju subotu i očekuju Isusov drugi dolazak. Kad bismo odgovorili detaljnije, rekli bismo da su adventisti sedmoga dana konzervativna zajednica evanđeoskih kršćana koji svoju vjeru temelje na Bibliji i usmjeravaju je na Krista, koji naglašavaju Njegovu smrt pomirenja na križu, službu u nebeskom Svetištu i skori povratak kad će potpuno izbaviti svoj narod. Poznati su po svetkovanju subote, po naglašavanju očuvanja zdravlja kao dijela vjerske prakse i po svojim misijskim aktivnostima u svijetu.

U ovome članku nastojimo iznijeti povijest Crkve, od njezinih preteča do početka dvadesetog stoljeća. Bibliografija sadrži popis uporabljenih izvora kao i knjiga za daljnje upoznavanje povijesti i djelovanje Crkve adventista sedmoga dana.

Ključne riječi: *Adventisti; Adventisti-sedmog-dana; Subota; Kristov-drugi-dolazak; Milleritski-pokret*

SADRŽAJ

- I. Prethodnici i adventizam u devetnaestom stoljeću
 - A. Preteče Crkve adventista sedmoga dana
 - B. Mileritski pokret
 - C. Veliko razočaranje
 - D. Rano naučavanje adventista sedmoga dana
 - E. Prvi adventistički vođe
 - 1. Joseph Bates (1792.-1872.)
 - 2. James Springer White (1821.-1881.)
 - 3. Ellen Gould (Harmon) White (1827.-1915.)
 - F. Rana adventistička povijest
 - 1. 1850-e: Nakladničko djelo
 - 2. 1860-e: Organizacija
 - 3. 1870-e: Obrazovno i misijsko djelo
 - G. Kraj stoljeća
 - H. Reorganizacija Crkve
- I. Sukob s Kellogom
- II. Crkva adventista sedmoga dana u dvadesetom stoljeću
 - A. Napredovanje Crkve
 - 1. Nakladničko djelo
 - 2. Radio i televizija
 - 3. Misionarski brodovi i zrakoplovi
 - 4. Ciljana misija
 - B. Uključivanje laika u misiju
 - C. Obrazovni sustav
 - D. Zdravstveno djelo
 - E. Dobrotvorno i razvojno djelo
 - F. Organizacija Crkve
 - G. Razvoj na teološkom području
- III. Literatura

I. Prethodnici i adventizam u devetnaestom stoljeću

Ime "adventisti sedmoga dana" prihvaćeno je 1860. godine. Ljudi koji su ga izabrali odlučili su njime naglasiti svoja posebna vjerovanja – svetkovanje Božjeg svetog dana u sedmi dan tjedna i uvjerenje u neposrednost skorog Isusovog drugog dolaska. The Seventh-day Adventist Publishing Association (Adventističko nakladničko društvo) organizirano je kao pravno (zakonski registrirano) tijelo 1861. Službena organizacija Crkve adventista sedmoga dana uslijedila je 1863. godine.

Rođenje službene Crkve pada u početak 1860-ih. Razdoblje njezinog nastajanja obuhvaća nekoliko desetljeća. Njezini korijeni sežu do apostolskih vremena budući da su se njezini pioniri smatrali nastavkom novozavjetne tradicije.

A. Preteče Crkve adventista sedmoga dana

Početak devetnaestog stoljeća tumači Biblije u svijetu pisali su i govorili o blizini drugog Isusovog dolaska. Temeljito proučavanje proročanstava iz Daniela i Otkrivenja navelo je mnoge na zaključak da se približava kraj proročkih razdoblja. Manuel de Lacunza, isusovac rođen u Čileu, proučavao je Bibliju dvadeset godina prije nego što će napisati *La venida del Mesías en gloria y magestad* (Mesijin dolazak u slavi i veličanstvu). Lacunzino djelo preveo je na engleski jezik londonski propovjednik Edward Irving, koji se pozvao na njega u jednom izvještaju Prve proročke konferencije u Alburyju u Engleskoj. Na konferencije u Alburyju, održavane od 1826. do 1830., dolazio je kler iz različitih crkava i vjerskih zajednica i proučavao o blizini drugog Kristovog dolaska, proročanstva Daniela i Otkrivenja i "dužnosti crkve koje proizlaze iz ovih pitanja" (PFOF 3:276). Joseph Wolff, jedan od dvadesetorice koji su prisustvovali konferenciji 1826. godine, proputovao je zapadnu i središnju Aziju učeći da će Krist doći oko 1847. i uspostaviti tisućugodišnju vlast u Jeruzalemu. U Švicarskoj je François Gaussen početkom 1837. godine održao u nedjeljnoj školi niz predavanja o Danielovim proročanstvima; u njima je pokazao da Daniel i Otkrivenje prikazuju povijest svijeta koja će uskoro doći kraju.

U Sjevernoj Americi početak devetnaestog stoljeća bio je vrijeme velike vjerske revnosti. Iz ovog razdoblja "velikog buđenja" rodio se snažan inozemni misionarski pokret, skupovi pod šatorima (*camp meetings*) sa svojim jedinstvenim himnama, pokret nedjeljne škole i Američko biblijsko društvo. U tom razdoblju "u većem dijelu vjerske misli i aktivnosti pokretačka snaga bila je proroštvo" (PFOF 4:85). U propovijedima, traktatima i knjigama objavljivano je da događaji koji se zbivaju u svijetu mogu biti samo uvod u milenij. Smatralo se da proročka razdoblja u Danielu i Otkrivenju dolaze kraju. U takvom okruženju pojavili su se preteče Crkve adventista sedmoga dana.

S druge strane adventistički korijeni sežu mnogo dublje. U šesnaestom stoljeću Martin Luther je napisao kako je uvjeren da se sudnji dan neće odgoditi duže od tristo godina. Prvi "adventisti", odnosno vjernici koji su vjerovali u drugi Kristov dolazak, bili su sami apostoli. Pavao je s velikom čežnjom očekivao Isusov povratak (1 Sol 4,16). Svi ovi izrazi vjere bili su u utemeljeni na Isusovom obećanju: "Ponovno ću doći." (Iv 14,3 – DF)

B. Mileritski pokret

Farmer William Miller počeo je u Low Hamptonu u državi New York, u vrijeme svojeg obraćenja 1816., pomno proučavati Bibliju. Nakon dvije godine istraživanja zaključio je da će, prema proročanstvu u Danielu 8,14, "za oko dvadeset pet godina ... doći kraj svemu u našem sadašnjem stanju" (Miller 12). Miller je proveo još pet godina istražujući i preispitujući razloge za i protiv svojeg vjerovanja. Tako se osvjedočio ne samo u blizinu Kristovog dolaska, nego i u obvezu da drugima prenese što je vjerovao. Budući da je bio samouk i po naravi povučen, Miller se bojao ustati i objaviti ono što je našao u svojem proučavanju proročanstava.

William Miller je 1831. godine obećao Bogu da će se, ako ga budu tražili da propovijeda, "odazvati i reći im što sam našao u Bibliji o Gospodnjem dolasku" (isto, 17). Još dok se molio, jedan mladić bio je na putu da farmera koji proučava pozove da ih povede u vjerskom buđenju. Iznenaden brzim odgovorom, Miller se jedan sat borio u molitvi dok nije bio spreman prihvatiti poziv i govoriti u obližnjem Dresdenu.

Godine 1832. Miller je objavio niz od osam članaka u novinama u Vermontu. Godine 1834. sve svoje vrijeme posvećuje propovijedanju i pisanju. Dvije godine poslije izdaje knjigu koju zatim proširuje kronologijom i proročkim kartama. Od listopada 1834. do lipnja 1839. Miller u svojem dnevniku bilježi osam stotina predavanja održanih na izravne pozive.

Kako su se propovjednici drugih vjerskih zajednica pridruživali Milleru, tako je rastao broj vjernika. Oni koji su sudjelovali u pokretu, nazvani su "mileritima" ili "adventistima". Joshua Himes pokrenuo je 1840. godine izdavanje časopisa *Signs of the Times*, prvi od velikog broja mileritskih izdanja. Te iste godine upućen je poziv na sudjelovanje na prvoj "Generalnoj konferenciji kršćana koji očekuju advent" u Bostonu. Nakon ovog sastanka uslijedio je drugi 1841. godine. Dvije stotine prisutnih načinili su plan širenja literature i propovijedanja adventne vijesti među različitim vjerskim zajednicama koje su predstavljali.

Početak 1842. održavana su mileritska okupljanja pod šatorima s namjerom "da probude grešnike i očiste kršćane oglašavanjem Ponoćnog poklika, objavljivanjem neposredno predstojećeg Kristova dolaska da sudi svijetu" (Hale, Plumer, and Cole, 88). Miller je poslije procijenio da je dvije stotine propovjednika, pet stotina predavača i pedeset tisuća vjernika iz raznih crkava i vjerskih zajednica bilo uključeno u pokret. Svojim proročkim kartama, knjigama, časopisima i velikim sastancima pod šatorima, mileriti su ostavili snažan dojam na suvremenike u sjeveroistočnim državama. Također su počeli nailaziti na protivljenje matičnih crkava.

Glasine o fanatičnom vjerovanju milerita brzo su se širile. Novine su objavljivale članke koji su sadržavali više izmišljotina nego istine; prema jednim adventistima su pripremali odjeću za uzašašće. Javno ismijavanje kojemu su mileriti bili izvrgnuti, navelo je većinu njih da se 1843. odvoje od crkava kojima su dotad pripadali.

C. Veliko razočaranje

Miller je naučavao da će kraj svijetu doći 1843. godine. U ljeto te godine izrazio je razočaranje što Krist još nije došao, ali je pozivao vjernike da nastave očekivati skori Gospodnji dolazak. U veljači 1844. skupina adventističkih propovjednika, koja nije uključivala Millera, došla je do zaključka da proročanstvo o 2300 dana iz Daniela 8,14 neće završiti prije jeseni 1844. Ubrzo nakon toga određen je i dan, 22. listopada.

Novi datum Kristovog drugog dolaska izračunali su na osnovi datuma židovskog Dana pomirenja u sedmome mjesecu karaitskog židovskog kalendara. Budući da je Krist kao naša Pasha bio razapet u dan kad se klalo pashalno janje, a uskrsnuo na Blagdan snopa za žrtvu prikaznicu, bilo je logično očekivati da će On izići iz nebeske Svetinje nad svetinjama na Dan pomirenja i objaviti početak jubilarne godine.

Datum 22. listopada bio je jako sporo prihvaćan. Međutim, nisu se svi priključili "pokretu sedmog mjeseca". Sam Miller zaključio je samo dva tjedna prije tog sudbonosnog dana da je 22. listopada 1844. ispravno određen dan.

Mileriti su se 22. listopada 1844. sa svečanom radošću i velikim očekivanjem okupili u domovima i crkvama čekajući Kristov povratak. Nažalost, njihove su se nade izjalovile. Njihovom razočaranju pridodano je ismijavanje rugača, kojima su se pridružili neki koji su iz straha prihvatili vjeru u advent. Vjerni pak, sigurni da je Bog vodio njihov pokret, pokušali su pronaći u čemu su pogriješili.

Nakon velikog razočaranja, oni koji su očekivali advent podijelili su se u skupine koje su se razlikovale u mišljenju zašto Krist nije došao. Većina je bila sigurna da je bila u pravu kad su proročanstvo o 2300 dana primijenili na drugi Kristov dolazak; budući da Krist nije došao, sigurno su pogriješili u svojem računanju. Jedna manja skupina bila je uvjerenja da je imala pravo što se tiče događaja i računanja; Kristov dolazak bio je "duhovni" događaj u životu vjernika. Postali su poznati kao "spiritualisti" i mnogi do njih prišli su „šejkerima“ (Shakers). Neki su postavili nove datume drugoga dolaska, samo da bi ponovno doživjeli razočaranje. Druga je skupina, opet, tvrdila da je računanje ispravno, ali da su očekivali pogrešan događaj; među njima su bili osnivači Crkve adventista sedmoga dana.

William Miller je nastavio očekivati Isusov povratak premda je priznao da su povijesni i kronološki izvori na kojima je zasnivao računanje mogli biti pogrešni. U svojem očekivanju skorog Isusovog dolaska odvojio se od onih koji su vjerovali da je pogreška bila u događaju, a ne u vremenu, ali se sve vrijeme odnosio prema njima kao prema kršćanskoj braći. On nije prihvatio novo razumijevanje o nebeskom Svetištu, snu umrlih i svetkovanju subote pionira Crkve adventista sedmoga dana. Miller je umro 1849. s nadom u Spasitelja koji će skoro doći.

Dana 23. listopada 1844. Hiram Edson i jedan mileritski prijatelj pošli su ohrabriti one koji su zajedno s njima doživjeli razočaranje. Dok su nakon molitve prelazili preko Edsonove njive s kukuruzom, Edson je odjednom doživio bljesak spoznaje. Mileriti su naučavali da je Svetište koje se trebalo očistiti (Dan 8,14) Crkva na Zemlji, koju je prigodom drugog Kristovog dolaska trebalo očistiti od grijeha. Edson je shvatio da se Svetište koje je trebalo očistiti ne nalazi na Zemlji, već na Nebu; 22. listopada označio je početak, a ne kraj, antitipskog Dana pomirenja. Isus je ušao u Svetinju nad svetinjama nebeskog Svetišta da obavi posebno djelo prije nego što će se vratiti na Zemlju.

Edson i njegovi mileritski prijatelji ponovno su ispitivali Sveto pismo držeći ovo na umu. Owen R. L. Crosier razradio je 1845. Edsonovo gledište, jasno iznoseći stajalište koje su adventisti sedmoga dana poslije usvojili. Dan 22. listopada 1844. označio je početak čišćenja nebeskog Svetišta i otvaranje istražnog, predadventnog suda; drugi Kristov dolazak na Zemlju bio je stvar budućnosti. Nije bilo određivanja datuma, ali su se složili da će se Isus uskoro vidljivo vratiti. Nakon toga će uslijediti milenij tijekom kojega će Krist i sveti kraljevati na Nebu. Na

kraju tisuću godina Bog će obnoviti Zemlju i uspostaviti svoje kraljevstvo.

D. Rano naučavanje adventista sedmoga dana

Već prije 1844. trajno značenje sedmoga dana subote kao dana bogoslužja bila je predmet razmatranja nekih milerita. Istodobno je Rachel Oakes Preston, inače baptistkinja sedmoga dana, neka od izdanja svoje crkve dala kršćanima u Washingtonu, u državi New Hampshire, koji su očekivali “svoje izbavljenje” zajedno s drugim adventistima. Njihov propovjednik Frederick Wheeler uskoro je počeo svetkovati subotu i nešto kasnije 1844. ta je zajednica postala prva skupina adventističkih svetkovatelja subote. Subota je, zajedno s nebeskim Svetištem, za ove vjernike postala “sadašnjom istinom”.

Premda je većina milerita vjerovala u svjesno stanje umrlih, nekolicina je usvojila nauk da su mrtvi nesvjesni i da ne znaju ništa. Godine 1842., nakon proučavanja o tome što Biblija govori o stanju umrlih, George Storrs, bivši metodistički propovjednik, napisao je knjigu koja je općenito poznata kao Storrsovih *Šest propovijedi*. U njoj je potvrdio biblijski nauk prema kojem umrli – dobri i zli – ništa ne znaju i, slikovito rečeno, spavaju do uskrsnuća. William Miller i ostali vođe protivili su se ovome nauku, ali nisu bili u stanju uvjeriti svoje sljedbenike da je njihovo gledište ispravno. Pošto se 1845. nisu mogli složiti o stanju umrlih i vječnom kažnjavanju zlih, mileriti prisutni na konferenciji u Albanyju ograničili su se na tvrdnju da će pravednici primiti nagradu u vrijeme drugog Kristovog dolaska. U međuvremenu, prvi adventistički vođe, kao što su Joseph Bates, Ellen Harmon i James White, prihvatili su – sukladno svojem vjerovanju u skoro uskrsnuće – biblijski nauk o uvjetnoj besmrtnosti i smrti kao snu.

Početak 1845. prvi adventisti objavili su svoja gledišta u traktatima, svojim časopisima i prijateljski naklonjenim novinama. Iz pera adventističkih vođa potekli su traktati i razni spisi objavljujući novo razumijevanje nebeskog Svetišta i subote. Prvi broj časopisa *Present Truth* pojavio se 1849. godine.

Od 1848. do 1850. održane su “subotnje konferencije” u različitim mjestima na području Nove Engleske. Ovi su sastanci pojasnili nauk o suboti i ujedinili “braću oko velikih istina povezanih s viješću trećeg anđela” (J. White, 5). Na ovim konferencijama vjernici su proučavali Sveto pismo i molili za jasno razumijevanje ispravnog nauka. Tijekom tih godina predstavnici više vjerskih skupina došli su do zajedničkog razumijevanja stupova adventističke vjere kao što su subota, drugi Kristov dolazak i stanje umrlih. Njihova zajednička teologija tvorila je osnovu za kasniji razvoj Crkve.

E. Prvi adventistički vođe

Najistaknutiji među pojedincima koji su proizašli iz mileritskog pokreta i predvodili u osnivanju Crkve adventista sedmoga dana bili su Joseph Bates i James i Ellen White. No oni, kao i drugi pioniri, nisu se smatrali utemeljiteljima novog vjerskog pokreta. Oni su se smatrali duhovnim baštinicima istine i popravljачima pukotina; ne inovatorima, već reformatorima. Oni nisu izmišljali doktrine, već su ih nalazili u Bibliji. Tako su svoje korijene vidjeli u Starom i Novom zavjetu.

1. Joseph Bates (1792.–1872.)

Važan član utemeljiteljskog trija, Joseph Bates – pomorac, reformator i propovjednik – rodio se u Novoj Engleskoj 1792. Bates je s petnaest godina otišao na more, da bi 1820. godine postao brodski kapetan. U njegovoj autobiografiji nalazimo opis njegovih pomorskih pustolovina i luke koje je obišao na svojim putovanjima po svijetu. Nakon obraćenja oko 1824. godine, zapovijedao je brodom na kojem nije dopuštao uporabu alkoholnih pića, psovanje ni “pranje i krpanje odjeće nedjeljom”. Njegov pomorski život završio je 1827. godine, ubrzo nakon što se krstio i postao vjernikom Kršćanske crkve (Christian Church) u Fairhavenu u državi Massachusetts, u kojoj je njegova supruga Prudence već bila vjernica. Osrednje imućan, Bates se skrasio kao poduzetnik s velikim zanimanjem za građanska prava, uključujući umjerenost, protivljenje ropstvu i obrazovanje.

Godine 1839. Bates je prihvatio Millerova gledišta o drugom Kristovom dolasku. Otada će punu pozornost posvetiti mileritskom pokretu. Godine 1844. prodao je kuću, sredio račune i postao propovjednik. Početkom 1845. Bates je pročitao članak T. M. Preblea o suboti, upravo objavljen u časopisu *The Hope of Israel*. Nato je otputovao u Washington u državi New Hampshire, gdje je cijelu noć proveo u proučavanju s Frederickom Wheelerom prije nego što je odlučio svetkovati subotu. Iduće godine Bates je napisao traktat od četrdeset osam stranica pod naslovom “Subota kao sedmi dan, trajni znak” (*The Seventh-day Sabbath, a Perpetual Sign*). U njemu je prikazao subotu na temelju Deset zapovijedi kao moralni vodič i mjerilo za kršćane. Sljedeće godine, u drugome izdanju, Bates je subotu stavio u okvir vijesti trećeg anđela iz Otkrivenja 14. Prihvatajući identifikaciju Zvijeri kao papinstvo, Bates je vjerovao da je promjena tjednog dana bogoslužja sa subote na nedjelju bila oznaka papinske vlasti.

Propovijedajući drugi Kristov dolazak, subotu, nebesko Svetište i smrt kao san, Bates je 1849. otputovao na zapad u Michigan. Nakon što je okupio skupinu obraćenika u Jacksonu, prešao je 1852. u Battle Creek. Od 1855. adventističko djelo bilo je smješteno u Battle Creeku u državi Michigan. U godinama nastanka Crkve Bates je obično bio pozivan da predsjedava na konferencijama. Predsjedao je sastanku 1860. na kojem je prihvaćeno ime adventisti sedmoga dana za tek osnovanu nakladničku kuću. Također je predsjedao organiziranju Michiganske konferencije 1861.

Bates je zastupao i prakticirao zdrav način života. Zahvaljujući tome, dugo je i zdravo živio. U dobi od sedamdeset šest godina Bates je bio jedan od posebnih govornika na prvom adventističkom sastanku pod šatorima održanom u Wrightu u Michiganu 1868. godine. Tijekom 1871. godine, već kao sedamdeset devetogodišnjak, Bates je održao najmanje stotinu sastanaka uz to što je služio u svojoj mjesnoj crkvi. Umro je u ožujku 1872. u Health Institute u Battle Creeku.

2. James Springer White (1821.–1881.)

Rođen u Palmyri u državi Maine 1821. godine, James White je kao dječak patio od fizičkih bolesti. Slabo zdravlje sprečavalo ga je da prije devetnaeste godine života pođe u školu. A onda, da bi nadoknadio izgubljeno vrijeme, učio je po osamnaest sati dnevno tijekom dvanaest tjedana da dobije diplomu učitelja. Nakon što je godinu dana radio kao učitelj, White je ponovno pošao u školu sljedećih sedamnaest tjedana. To je bilo sve njegovo opće obrazovanje.

James se s petnaest godina krstio u crkvi Christian Connection. Nakon druge godine učiteljevanja saznao je od svoje majke za Millerovo naučavanje. Godine 1842. White je prvi put čuo Millerovu propovijed. Ubrzo nakon toga nabavio je proročke karte, posudio konja i krenuo u naviještanje adventne vijesti. Bio je rukopoložen za propovjednika u svojoj crkvi 1843. godine.

Još prije razočaranja White je sreo Ellen Harmon. Njihova se veza, međutim, razvila poslije, nakon što su se zajedno borili protiv fanatizma u istočnom dijelu države Maine 1845. Vjenčao ih je mirovni sudac 30. kolovoza 1846. u Portlandu u državi Maine. Ubrzo nakon toga počeli su svetkovati subotu.

Od 1848. James se potpuno posvetio propovjedničkoj službi. Tijekom konferencije u Dorchesteru u državi Massachusetts, krajem 1848. godine, Ellen je u viđenju vidjela da James treba izdati časopis u kojem bi objasnio istine koje je držala siromašna i jako raštrkana skupina svetkovatelja subote. Na to je James u srpnju 1849. počeo izdavati časopis *Present Truth*. Časopis je posebno naglašavao vijest o suboti i adventističko gledište o Svetištu. Adventisti su 1850. prvi put izdali časopis *Adventist Review* "da ohrabre i osvježe istinskog vjernika pokazujući ispunjenje proročanstava u prošlim predivnim Božjim djelima" (Himes, Bliss, and Hale 1). James White je bio urednik oba časopisa. U studenom te godine dvije su publikacije spojene u jednu: *Second Advent Review and Sabbath Herald*, prethodnik današnjeg *Adventist Reviewa*.

Whiteovi su se 1855. preselili u Battle Creek. James je 1860. sudjelovao u izboru imena vjerske zajednice. Kad je u svibnju 1861. novoosnovana Seventh-day Adventist Publishing Association (Nakladnička udruga adventista sedmoga dana) u Battle Creeku registrirana kao pravna osoba u skladu sa zakonima države Michigan, James White je bio njezin predsjednik, kao i urednik *Review and Herald*.

James White je bio predsjednik Generalne konferencije od 1865. do 1867., zatim od 1869. do 1871. te ponovno od 1874. do 1880. U lipnju 1874. počeo je s izdavanjem časopisa *Signs of the Times* u Oaklandu u Kaliforniji.

Neprekidni rad u vođenju i administraciji, kao i urednički posao i putovanja, potkopali su Whiteovo zdravlje. Zbog napada malarije u kolovozu 1881. dospio je u sanatorij Battle Creek, gdje je umro 6. kolovoza. Pokopan je u grobu obitelji White na groblju Oak Hill u Battle Creeku.

3. Ellen Gould (Harmon) White (1827.–1915.)

Punih trideset pet godina život Ellen White bio je isprepleten sa životom Jamesa Whitea. Zajedno su izgradili obitelj i Crkvu. Crkva adventista sedmoga dana prepoznaje Ellen White kao Gospodnjeg vjesnika, primatelja jedinstvenog i plodnog dara proroštva.

Ellen je rođena u farmerskoj obitelji sjeverno od Gorhama u državi Maine. Ona i njezina sestra blizanka Elizabeth bile su najmlađe od osmero djece. Još za njezinog djetinjstva obitelj se preselila u Portland u državi Maine, gdje je njezin otac bio klobučar.

U starosti od devet godina, kad se jednog poslijepodneva vraćala iz škole kući, Ellen je u lice pogodio kamen što ga je bacio jedan dječak, učenik iz njezinog razreda. Puna tri tjedna ležala je u nesvijesti. Slomljeni nos i vjerojatno potres mozga otežali su joj disanje. U dobi od dvanaest godina osjećala se dovoljno snažnom da se vrati u školu, ali nije bila sposobna dugo podnositi napor; tako je završilo njezino osnovno školovanje.

Ellenina je obitelj religiji pristupala ozbiljno. Njezin otac bio je đakon u mjesnoj metodističkoj crkvi. Godine 1840. Ellen i ostali članovi njezine obitelji prisustvovali su predavanju Williama Millera i prihvatili vjerovanje da će se Isus vratiti na Zemlju oko 1843. Ellen je 26. lipnja 1842. bila krštena uronjavanjem i primljena u Metodističku crkvu.

U prosincu 1844. godine, u vrijeme kad su se mnogi razočarani mileriti kolebali u svojoj vjeri, Ellen je s četiri druge žene došla na bogoslužje u dom jedne prijateljice. Dok su se molile, sedamnaestogodišnja Ellen imala je svoje prvo viđenje u kojem joj je bilo prikazano putovanje adventističkog naroda prema Nebu: koračali su uskim putem prema nebeskom gradu, visoko iznad zemlje, očiju uprtih u Isusa. Ellen je također vidjela drugi Kristov dolazak i slavu Novog Jeruzalema (EW 13-20).

Kad je ispričala drugim vjernicima što je vidjela, adventistička se skupina ohrabrila. Poticali su je da priča o onome što je vidjela u tom prvom viđenju, kao i u onima koja su slijedila. S oklijevanjem je počela ići od mjesta do mjesta iznoseći svoje svjedočanstvo. Na jednome od ovih putovanja radila je s mladim adventističkim propovjednikom Jamesom Whiteom. Vjenčali su se 30. kolovoza 1846.

Henry Nichols White, rođen 26. kolovoza 1847., uveo je Ellen u radosti i žalosti materinstva. Njezin drugi sin, James Edson, rodio se u srpnju 1849. u Rocky Hillu u državi Connecticut. William Clarence pridružio se obitelji 1854. John Herbert, rođen 1860., poživio je samo nekoliko mjeseci. Njihov prvorođenac umro je od upale pluća 1863. Ellenina je najveća briga bila što je svoje sinove morala prepustiti drugima dok je putovala s mužem. Sačuvana pisma koja im je pisala pokazuju rijetku rijetku viđenu mješavinu majčinske brige i pastoralne skrbi.

Krajem četrdesetih Ellen i James White prisustvovali su na nekoliko biblijskih konferencija. Na tim su sastancima doktrinarni zaključci, do kojih se došlo proučavanjem, bili potvrđeni Elleninim viđenjima, što je utvrdilo pouzdanje u donesene zaključke.

Ellen je 1848. imala viđenje u kojem je dobila uputu da njezin muž treba početi s izdavanjem malog časopisa. Tako se pojavio prvi broj časopisa *Present Truth*. Od tog trenutka Whiteovi su posvećivali puno vremena i truda pripremi i izdavanju traktata i časopisa.

Ubrzo nakon što su se 1855. preselili u Battle Creek, Ellen je imala viđenje u kojem su joj bile pokazane važne stvari za crkvu u Battle Creeku. Napisala je što je vidjela i sljedeće subote to pročitala u crkvi. Vjernici su zaključili da bi ovo svjedočanstvo moglo koristiti i drugim vjernicima. Na licu mjesta zaključeno je se izda prvo od *Svjedočanstava za Crkvu (Testimonies for the Church)*, traktat od šesnaest stranica koji će prerasti u niz od devet svezaka. Ellen je 13. ožujka 1858. imala dvosatno viđenje događaja o velikom sukobu između dobra i zla koje je obuhvatilo stoljeća od pada u grijeh do nove Zemlje. Ovo je viđenje bilo osnova za prvi svezak knjige *Spiritual Gifts*, prethodnika *The Great Controversy (Velike borbe)*. Kuća u Battle Creeku, u kojoj je napisala veći dio ove knjige, stoji danas kao podsjetnik današnjoj generaciji na Bogom dano djelo Ellen White.

Ellen White nije sve vrijeme provodila u pisanju, propovijedanju ili putovanju. Njezini dnevnički i pisma iz ranijeg razdoblja u Battle Creeku pokazuju je kao majku i domaćicu koja ima vrt, šije odjeću ili posjećuje susjede. Njezin je dom bio utočište za putujuće propovjednike, za mlade željne obrazovanja i osobe u nevolji.

Nakon viđenja o zdravlju 1863. u Otsegu, Ellen White je razumjela značajnu povezanost zdravog načina života i duhovnog zdravlja. Poslije joj je bilo pokazano da Crkva treba osnovati ustanovu za njegovanje bolesnih i podučavanje zdravog načina života. To je 1866. dovelo do otvaranja Western Health Reform Institute, kasnije poznatog kao Battle Creek Sanitarium (Sanatorij Battle Creek).

Tijekom sedamdesetih Ellen je putovala u potrazi za zdravljem svojega muža u daljnjem radu za Crkvu. Na sastancima pod šatorima ona se obraćala velikom mnoštvu slušatelja jasnim glasom koji su mogle čuti tisuće. Njezini govori o kršćanskoj umjerenosti bili su vrlo traženi među kršćanima svih osvjedochenja. Kad je James umro 1881. godine, Ellen se povukla iz javnosti sve do 1883. Kad joj se vratilo zdravlje, ona se zavjetovala da će nastaviti s radom koji su oboje voljeli.

Ellen White je sa svojim sinom Williamom 1885. godine otputovala u Europu. Iz Basela u Švicarskoj Ellen je putovala u Skandinaviju, Njemačku, Francusku i Italiju potičući druge da evangeliziraju Europu i nastojeći ujediniti adventiste u tim zemljama. I na putovanjima je pisala.

Nakon povratka u Sjedinjene Države, Ellen se smjestila u Kaliforniji gdje će nastaviti s pisanjem. Godine 1891. crkveni su je vođe pozvali u Australiju. Tamo je s utemeljiteljima Avondale Collegea radila na otvorenju škole koja je trebala biti uzorak adventističkog obrazovanja.

Ellen White se 1900. vratila u Kaliforniju; nastavila je pisati kad god ne bi putovala ili govorila na crkvenim sastancima. U prvim godinama dvadesetog stoljeća mnogo je pisala o potrebi evangeliziranja gradova i radu među Afroamerikancima na Jugu. U dobi od osamdeset jedne godine, 1909. prisustvovala je Generalnoj konferenciji u Washingtonu. Na tom putovanju koje je trajalo pet mjeseci, Ellen White je govorila sedamdeset dva puta na dvadeset sedam mjesta prije nego što se vratila u svoj dom Elmshaven blizu St. Helene.

Umrla je 1915. godine, pet mjeseci nakon što je pala i slomila kuk. Pogrebna svečanost održana je u velikoj crkvi Battle Creek Tabernacle. Pokopana je pokraj svojeg muža na groblju Oak Hill.

F. Rana adventistička povijest

Pioniri koji su se sastajali na subotnjim i biblijskim konferencijama pri kraju 1840-ih dugo su i s molitvom proučavali Bibliju kako bi odredili ispravne doktrine. Smatrali su da moraju biti u skladu s Biblijom. Istodobno su se bojali pozvati druge da im se pridruže smatrajući da su vrata spasenja zatvorena. U međuvremenu se stajalište pionira o mogućnosti spašavanja drugih promijenilo zahvaljujući brižljivom proučavanju Biblije, viđenjima Ellen White o vijesti koja treba obuhvatiti cijeli svijet i obraćenju ljudi koji nisu bili dio pokreta iz 1844. "Zatvorena vrata" bila su 1852. pretvorena u "otvorena vrata" i misionarska revnost male skupine potaknula ih je na propovijedanje i naučavanje u svim istočnim državama.

1. 1850-e: Nakladničko djelo

Nakladničko djelo, najprije u Rochesteru u državi New York, a poslije u Battle Creeku u državi Michigan, zauzimalo je istaknuto mjesto u adventističkim naporima pedesetih godina. Prethodnik današnjeg tjednika *Adventist Review* počeo je izlaziti 1850. godine. *Youth's Instruc-*

tor izišao je 1852. godine. Od 1849. do 1854. adventistički časopisi objavili su trideset devet traktata. Od 1852. do 1860. objavljeno je dvadeset šest knjiga.

Prva literatura na jeziku koji nije bio engleski pojavila se krajem tog desetljeća. Traktati su bili prevedeni na njemački, francuski i nizozemski jezik, da bi se njima dosegli useljenici koji ne govore engleski. Postojala je nada da bi oni mogli poslati ove materijale svojoj rodbini u domovini iz koje su došli u Ameriku.

Od 1855. do smrti 1903. godine, ime Uriaha Smitha bilo je sinonim za adventističko nakladničko djelo. S izuzetkom nekoliko godina u tom razdoblju, Smith je bio urednik *Reviewa*. Bio je korektor, poslovođa i knjigovođa. S darom za pisanje, Smith je bio obdaren i inovatorskim sposobnostima; izumio je umjetnu nogu s pokretnim koljenom i skočnim zglobovima te školsku klupu sa sklopivim sjedalom. Njegove knjige o Otkrivenju (1867.) i Danielu (1873.) sabrane su u jedan svezak, *Prophecies of Daniel and Revelation*, prvu doktrinarnu knjigu koju su prodavali adventistički kolportereri.

2. 1860-e: Organizacija

Crkva je dobila svoje ime godine 1860., da bi godinu dana poslije organizirala lokalne konferencije, a 1863. uspostavljena je Generalna konferencija. Više vodeće braće protivilo se takvoj odluci tvrdeći da je organizacija "Babilon". Prevladali su pragmatičniji, koji su vidjeli da Crkva mora postati pravna osoba kako bi mogla imati vlastitu tiskaru i crkvene zgrade.

Šezdesetih godina naglašavana je vijest o zdravlju. Nakon viđenja o zdravstvu u Otsegu u državi Michigan, Ellen White je opširno pisala o ovom predmetu. Suprug joj se pridružio izdavanjem materijala kojim će podučavati ljude kako da žive u skladu sa zdravstvenim zakonima. Prva adventistička zdravstvena ustanova počela je s radom 1866. u Battle Creeku. U Western Health Reform Institute pacijenti su mogli upoznati načela zdravog načina života čak i dok su se oporavljali od bolesti. Prve godine bile su obilježene financijskim teškoćama budući da liječnici nisu dolazili iz poznatih medicinskih škola. Kad je John Harvey Kellogg završio studij medicine na Bellevue Hospital Medical Collegeu u New Yorku i pridružio se 1875. osoblju, situacija se promijenila. Godine 1877. dograđeno je prvih nekoliko zgrada. Na prijelazu stoljeća Sanatorij Battle Creek imao je više od devet stotina zaposlenika.

3. 1880-e: Obrazovno i misijsko djelo

Osamdesetih godina dogodila su se dva prijelomna događaja. Godine 1874. osnovan je Battle Creek College. Iste je godine prvi službeni adventistički misionar iz Sjedinjenih Država upućen u Europu. Kad je Crkva 1872. godine preuzela odgovornost za "Select School" ("Škola izbora") koju je vodio G. H. Bell u Battle Creeku, rođen je adventistički obrazovni sustav. Godine 1874. otvoren je Battle Creek College sa stotinu studenata. Isprva je nastavni program slijedio klasični model onog vremena, unatoč nastojanju Ellen White da se uvede praktično i zanatsko obrazovanje. Krajem stoljeća ukinuto je klasično školovanje i podjela akademskih zvanja po završenom studiju. Battle Creek College zatvoren je 1901. da bi ponovno bio otvoren kao Emmanuel Missionary College u Berrien Springsu u državi Michigan. Nova škola bila je posvećena izobrazbi učitelja i propovjednika.

John Newins Andrews (1829.-1883.) bio je prvi misionar kojega je Crkva adventista sedmoga dana službeno poslala u inozemstvo. Na putu za Švicarsku Andrews se 1874. sa svoje dvoje djece, koja su ostala bez majke, iskrcao u Liverpoolu. Tu je posjetio adventističke vjernike i održao javnu evangelizaciju. Međutim, njegova najveća strast bila je pisanje budući da je, prema vlastitom priznanju, bio znanstvenik sa slabom tjelesnom konstitucijom. Godine 1876. u Baselu je osnovana nakladnička kuća. Andrews je opsežno pisao o adventističkim doktrinama na engleskom kao i na njemačkom i francuskom jeziku.

Šezdesetih godina, tijekom Građanskog rata u Sjedinjenim Državama Andrews je zastupao Crkvu u Washingtonu kad je objašnjavao zašto se adventisti sedmoga dana zauzimaju za neborački status. On je također napisao *The History of Sabbath and the First Day of the Week*, djelo koje je u svojem posljednjem izdanju imalo više od osam stotina stranica.

Drugi razvojni smjer sedamdesetih godina, važan za Adventističku crkvu, bio je uspostavljanje sustava odvajanja desetine kojim je svaki vjernik potican da Bogu vrati jednu desetinu svojeg prihoda. Pedesetih godina pioniri su s mukom financirali djelo koje su smatrali da im je Bog povjerio. James White je 1863. u *Review and Herald*u napisao da Bog ne može tražiti manje od desetine prihoda, jer je to tražio i od Izraelaca. Otad je ideja odvajanja desetine postajala sve poznatija. Na zasjedanju Generalne konferencije 1876. odlučeno je da svi vjernici "trebaju posvetiti jednu desetinu svojeg prihoda, bez obzira iz kojega izvora bio, za Božje djelo". Osim toga, propovjednici su o ovome trebali podučavati svoje crkve. Na Generalnoj konferenciji 17. travnja 1879. prihvaćena je sljedeća rezolucija: "Zaključak. Trebamo ozbiljno tražiti od svoje braće bez obzira na to gdje se nalaze da se potpuno i cijelim srcem zauzmu za ovaj sustav [odvajanje desetine], uvjereni da će to ne samo poboljšati financijsko stanje djela, već donijeti bogate blagoslove njima osobno." ("Business Proceedings", 1879., 133) Desetina je bila Gospodnja (Lev 27,30) i trebala se uporabiti za podupiranje propovjedničke službe. Tako je stvorena čvrsta financijska osnova za prekomorsko širenje Crkve.

G. Kraj stoljeća

Osamdesetih godina strane misije – usmjerene uglavnom na kršćane – dobile su snažan poticaj zahvaljujući prisutnosti Ellen White u Europi i njezinom pisanju o Europi u crkvenim časopisima u domovini. U isto vrijeme Crkva je doprla na druge kontinente, obično zahvaljujući literarnim evanđelistima. Skupina misionara, predvođena S. N. Haskellom, otplovila je 1885. godine u Australiju, a 1886. u Melbourneu je organizirana prva adventistička crkva na južnoj polutki. Prvi adventistički traktati stigli su u Brazil 1879. godine, naslovljeni na njemačke useljenike. U razmaku od deset godina više obitelji svetkovalo je subotu. Godine 1888. Abram La Rue, bivši pomorac, ostavio je uzgoj ovaca u Kaliforniji i samostalno, bez potpore Crkve, počeo u Hong Kongu djelovati među pomorcima koji su govorili engleski. Jedan rudar iz Nevade ponio je sa sobom adventističke publikacije u Južnu Afriku, kamo je otišao u potrazi za dijamantima. Oko 1885. prvi je obraćenik počeo svetkovati subotu. Ubrzo mu se pridružio drugi Južnoafrikanac, Pieter Wessels, koji se iz Biblije osvjedočio da je subota pravi dan od-mora.

Osamdesete godine devetnaestog stoljeća bile su svjedokom udvostručenja broja vjernika (od 15.570 na 29.711). Međutim, glavni događaj tog desetljeća vjerojatno je bio zasjedanje Ge-

neralne konferencije 1888. u Minneapolisu. Na njemu su mladi urednici Alonzo T. Jones i Ellet J. Waggoner iznijeli niz predavanja o opravdanju vjerom. Ellen White je odobrila ovo isticanje Kristove pravednosti. Neki crkveni vođe strahovali su da bi naučavanje Jonesa i Waggonera moglo umanjiti vrijednost zadaće Crkve – objavljivanje subote i uzvisivanje Božjeg zakona. Sastanak je bio obilježen nerazumijevanjem i podjelom. Nakon ovog zasjedanja Ellen White i dvojica mladih propovjednika putovali su od obale do obale propovijedajući vijest o opravdanju vjerom. Mnogi vjernici pozdravili su novi naglasak; drugi su ustrajavali na zadržavanju legalističkog stajališta prema kojem je Zakon, a ne križ, središte adventizma. Spisi Ellen White nakon konferencije još više naglašavaju Kristovo evanđelje. Na primjer: “Jedini temelj naše nade jest Kristova pravednost koja nam je darovana, i ono što Njegov Duh čini u nama i preko nas.” (*Koraci prema Kristu*, str. 67) Minneapolis je označio obnavljanje isticanja vijesti usredotočene na Isusa Krista.

Krajem devedesetih godina misionarski brod “Pitcairn”, sagrađen subotnoškolskim darovima iz adventističkih crkva u Sjedinjenim Državama, doplovio je na otok Pitcairn u Tihom oceanu. Izazvan izvještajem o pobuni na brodu *Bounty*, James White je 1876. poslao na Pitcairn literaturu. Adventistički tesar John Tay proveo je 1886. godine pet tjedana na Pitcairnu i uvjerio stanovnike da prihvate biblijski nauk o suboti.

S “Pitcairnom” su stasale adventističke misije. Poduprti od vjernika po cijelome svijetu, misijski projekti su se umnožili. Dva kolportera počela su 1893. prodavati knjige u Madrasu u Indiji. Georgia Burrus, prva misionarka koju je Crkva službeno poslala u Indiju, stigla je 1895. u Calcuttu; sljedeće godine osnovala je školu za djevojke. Krajem tog desetljeća nakladničko djelo uhvatilo je čvrste korijene. Godine 1894. premijer kolonije Capa, Cecil Rhodes, dodijelio je Crkvi 4800 ha zemlje blizu Bulawayoa u Zimbabveu. Tako je osnovana misija Solusi, danas Solusi College. Krajem stoljeća osnovan je Avondale College u Australiji, River Plate College u Argentini i Seminar Friedensau u Njemačkoj.

H. Reorganizacija Crkve

Oko 1900. godine Crkva adventista sedmoga dana imala je 1500 djelatnika i 75.767 vjernika. Njezina se administracija uvelike razlikovala od one kad je Crkva organizirana 1863. godine. Uprava je ostala u Battle Creeku u državi Michigan, zajedno s nakladničkom kućom, koledžom i sanatorijem. Ljudi koji su u Battle Creeku donosili odluke često nisu imali dovoljno informacija o situacijama u mjestima na koja su se njihove odluke odnosile. Komunikacija je bila spora i otežana. Vlast je bila usredotočena u rukama predsjednika Generalne konferencije. Da situacija u administraciji bude još teža, tri su različita tijela slala misionare u strane zemlje: Odbor za strane misije, Generalna konferencija i Dobrotvorno udruženje. Prije 1901. već su poduzeti neki koraci na ubrzanju crkvenih pothvata. Nakon 1882. Crkva u Europi poduzela je različite mjere da omogući lokalne inicijative. Na zasjedanju Generalne konferencije 1888. predloženo je da se Sjeverna Amerika podijeli na više dijelova po uzoru na europski model. Godine 1894. konferencije u Australiji i Novom Zelandu same su se organizirale u Australoazijsku uniju konferencija.

Ellen White je bila sve glasnija u zahtjevima za decentralizacijom: “Moraju se osnovati nove konferencije. ... Sve će nas povezati Gospodin Bog Izraelov. Organiziranje novih konferencija

neće nas razdvojiti. Ono će nas povezati.” (GCB, 1901., 69) Istodobno je predlagala temeljito reorganizaciju dok bi Odbor Generalne konferencije povezivao sve faze rada.

Kao posljedica sastanka 1901. godine, učinjeno je šest velikih promjena: (1) organizirane su unije konferencija; (2) vlasništvo i upravljanje svim institucijama preneseno je na organizacije u mjestu u kojem su postojale; (3) osnovani su odjeli kao što su subotnja škola, obrazovanje i školstvo te nakladničko djelo pri Generalnoj konferenciji; (4) ojačala je uloga odbora tako da su u njih došli predstavnici iz različitih područja; (5) odgovornost za rad u crkvama prenesen je na one koji su živjeli tamo gdje se radilo; (6) osnovan je predstavnički odbor Generalne konferencije.

Nakon reorganizacije 1901. Odbor Generalne konferencije brojio je dvadeset pet članova. U njemu je bilo šest predsjednika unija iz Sjeverne Amerike i po jedan iz Europe i Australije. Osim njih, članovi Odbora bili su i predsjedatelji pojedinih odjela – poslije nazvani tajnicima, ili u novije vrijeme direktorima. Ovo tijelo, koje je predstavljalo Crkvu u svijetu, dobilo je veće ovlasti. Predsjednik ovog Odbora biran je jednom godišnje između službenika.

Arthur G. Daniells postao je prvi predsjednik; ostao je predsjednikom sve do 1922. godine. Daniells zaslužuje da ga spomenemo ne samo zbog njegovog dugog službovanja. Godine 1902. nadzirao je premještaj uprave Crkve iz Battle Creeka u Washington. On je proveo reorganizaciju koja je otpočela 1901. Mnogo je putovao smatrajući da su mu za vođenje Crkve potrebne informacije iz misijskih polja iz prve ruke. Za vrijeme Daniellova upravljanja Crkvom broj misionara poslanih u strane zemlje jako je porastao. Osim toga Daniells je potaknuo osnivanje udruge propovjednika i izdavanje časopisa *The Ministry*. Među njegovim spisima ističu se dvije knjige: *Christ Our Righteousness* i *The Abiding Gift of Prophecy* o djelu i osobi Ellen G. White.

Još jedan korak u razvoju organizacije Adventističke crkve bio je osnivanje “divizija”. Isprva je rad u različitim dijelovima svijeta bio pod nadzorom jednog potpredsjednika Generalne konferencije. Godine 1913. donesen je statut i prateći propisi za Europsku diviziju. Zatim su bile formirane i druge divizije. Do 1922. formirana je sadašnja organizacija divizija kao dijelova Izvršnog odbora Generalne konferencije (vidi II. F).

I. Sukob s Kellogom

Prvo desetljeće dvadesetog stoljeća bilo je za Adventističku crkvu posebno teško. Ellen White je višeput upozoravala na koncentraciju crkvenih ustanova u Battle Creeku. Požar koji je zahvatio sanatorij i nakladničku kuću 1902. neki su smatrali kaznom za preziranje njezinih savjeta. Da prijeđu u Washington, Generalnu konferenciju i *Review and Herald* možda je mnogo više natjerao sukob crkvenih vođa i dr. Johna H. Kellogga.

Vrlo sposoban kao liječnik i na glasu kao kirurg, dr. John Harvey Kellogg napisao je više od pedeset knjiga, većinom o iz područja medicine. On je rukovodio sanatorijem u Battle Creeku od 1876. pa sve do svoje smrti 1943. Kao vatreni pobornik zdravstvene reforme, Kellogg je zastupao hidroterapiju, tjelovježbu i vegetarijansku prehranu. Kao izumitelj konstruirao je strojeve za fizičku terapiju, formulirao prve prehrambene dijete i izmislio prve kukuruzne pahuljice, koje je njegov brat W. K. Kellogg poslije komercijalizirao. Od 1895. do 1920. vodio je American Medical Missionary College u Chicagu. Njegova zdravstvena misija u Chicagu obuhvaćala je dom za djelatnike s jeftinom hranom i smještajem; dom za nevjenčane ili napuštene majke;

različite klinike; agenciju za zapošljavanje otpuštenih zatvorenika i trgovinu s poštanskom kataloškom prodajom.

Osoblje iz Battle Creeka otvorilo je 1894. kliniku Guadalajara u Meksiku, prvu adventističku zdravstvenu ustanovu izvan Sjedinjenih Američkih Država. Ova su nastojanja prerasla u misijsku školu i sanatorij. Ova ustanova, kao i one u Battle Creeku i Chicagu, pripadale su misionarskom i dobrotvornom društvu Kellogg's International Medical Missionary and Benevolent Society, a ne Adventističkoj crkvi.

Kellog je djelovao neovisno o savjetima crkvenih vođa. Ellen White ga je višeput molila da slijedi upute. Kad je sanatorij u Battle Creeku stradao u požaru, crkveni vođe savjetovali su da obnovi samo jednu zgradu koja ne bi bila viša od pet katova i duža od 137 m (450 stopa). Kad je gradnja počela, pokazalo se da Kellogg slijedi svoj plan za mnogo veću, kićeniju građevinu od one oko koje su se sporazumjeli. Kelloggova knjiga *The Living Temple*, objavljena 1903. godine, sadržavala je panteističke elemente. Kad ga je Ellen White ukorila zbog njegovih neortodoksnih spisa, Kellogg se odvojio od Crkve. S njime su otišle i institucije pod okriljem njegovog društva International Medical Missionary and Benevolent Society.

II. Crkva adventista sedmoga dana u dvadesetom stoljeću

Organizacija Crkve adventista sedmoga dana dovršena je prije smrti Ellen White 1915. godine. Po svijetu su djelovale škole i koledži. Bolnice i ambulante donosile su mnoštvu ozdravljenje kao i zdravstveno obrazovanje. Bilo je brojnih krštenja u dalekim mjestima. Crkva je stupila u fazu zrele organizacije. Međutim, morala se sučeliti s izazovima izvan nje kao i u njoj samoj.

Ratovi su uzrokovali poremećaje u Adventističkoj crkvi. Prvi svjetski rat bio je posebno težak za europske adventiste i misije koje su održavali u Africi i Južnoj Americi. Rekonstrukcija i reorganizacija sporo su provedene. I tek što se činilo da se Crkva potpuno oporavila od rata, nad Europom su se ponovno počeli nakupljati ratni oblaci. Drugi svjetski rat doveo je do prisilnog zatvaranja mnogih misija i zahtijevao je golema sredstva za pružanje pomoći i rekonstrukciju u Europi. Unatoč svemu tome, Adventistička je crkva rasla po cijelome svijetu.

A. Napredovanje Crkve

Rast, zajedno s bolovima koji ga prate, obilježio je proces sazrijevanja. Broj vjernika Crkve adventista sedmoga dana porastao je s 5.440 u 1870. na 10.163.414 u 1998. godini. Godine 1900. samo je sedamnaest posto vjerništva Crkve živjelo izvan Sjeverne Amerike. Prema izvještaju iz 1998. godine, 91,23 posto ukupnog članstva živjelo je izvan Sjeverne Amerike. Istodobno je 81,82 posto svih adventističkih evanđeoskih djelatnika radilo u divizijama izvan Sjeverne Amerike.

Misijski program Adventističke crkve koji je počeo 1874. slanjem J. N. Andrews u Švicarsku, dobio je poseban poticaj pod predsjedanjem A. G. Daniellsa (1901.–1922.); on je bio uvjeren da laici u Sjevernoj Americi, dobro opskrbljeni literaturom, mogu izvršiti svoju misionarsku zadaću u domovini. Propovjednike i desetinu za njihovu potporu treba poslati u prekomorske zemlje. Samo 1902. godine – dok je u Sjedinjenim Državama bilo manje od 60.000 vjernika – zemlju je napustilo šezdeset misionara s obiteljima. Trud je prvo bio usmjeren na

Englesku, Njemačku i Australiju, zemlje koje su same mogle poslati misionare. Putem subot-njoškolskih misijskih izvještaja Crkva je bila izvještavana o napretku u dalekim zemljama.

Danas misija teče u mnogo smjerova. Više ne dolaze svi misionari iz Sjeverne Amerike, Europe i Australije. Na primjer, 1960. iz Sjeverne Amerike je poslano 156 novih misionara, dok je 114 njih napustilo svoje domove u drugim divizijama. Godine 1998. Crkvi je služio 1071 djelatnik u divizijama kojima nisu pripadali. Adventistički misionari dolaze iz svih područja i idu svuda. Filipinci vode crkvene institucije i njeguju bolesne u Africi; Argentinci vode misionarsko-zdravstveni rad u Nepal; Indijac uređuje adventistički časopis u Sjedinjenim Američkim Državama; jedan djelatnik iz Gane služi u Generalnoj konferenciji; profesori iz gotovo dvadeset zemalja predaju na Teološkom seminaru pri Sveučilištu Andrews. Osim ovih divizijskih djelatnika, mnogi služe u susjednim zemljama ili čak u različitim dijelovima svoje vlastite zemlje.

Crkva se služi različitim metodama da s evanđeoskom porukom dopre do ljudi. To može biti tako privatno kao posjet susjedu ili tako javno kao evangelizacija kojoj prisustvuju tisuće ljudi. U nastavku ćemo nabrojiti neke od spektakularnijih metoda ili pokreta.

1. Nakladničko djelo

Već smo zapazili važnost nakladničkog djela prvih adventista. Traktati, brošure i časopisi bili su sredstvo "sadašnje istine" koje su otkrili pioniri (vidi I. F. 1).

Isto tako valja zamijetiti značenje tiska za širenje adventizma u svijetu. Prva prekomorska publikacija bila je francuski časopis *Les Signes des*, koji je u Baselu u Švicarskoj izišao iz tiska 1876. U mnogim su zemljama knjige i časopisi donijeli prvi glas o adventizmu. Neke od njih su vjernici jednostavno dali nekom ljubaznom pomorskom kapetanu da ih preda u nekoj dalekoj luci; drugi su ih poslali na adrese određenih osoba. Na primjer, 1879. vijest je doprla do nje-mačkih useljenika u Santa Catarini u Brazilu preko primjeraka časopisa *Die Stimme der Wahrheit*, poslanog poštom iz Battle Creeka. Kolporteri su po svijetu raznosili knjige i časopise, na primjer: La Rue u Hong Kongu (1888.), Arnold u Antigui (1889. ili 1890.); Lenker i Stroup u Madrasu u Indiji (1893.), Davis i Bishop u Čileu (1894.); Caldwell na Filipinima (1905.).

Prema podacima za 1998. godinu, adventističke publikacije – uključujući knjige, časopise i brošure za vjernike Crkve kao i za evanđeoski rad – tiskane su na 272 jezika i dijalekta. Te iste godine pedeset sedam nakladničkih kuća u svijetu izdalo je 285 časopisa, a ukupna vrijednost prodane literature dosegla je gotovo 114 milijuna američkih dolara. Među više od 24.400 literarnih evanđelista krajem 1998. godine, 4680 bili su studenti koji su na taj način zarađivali za školarinu.

2. Radio i televizija

Adventistički evanđelist H. M. S. Richards 1926. godine prvi put je nastupio preko radija, pojavljujući se povremeno na lokalnim radijskim postajama u Kaliforniji. Osvjedočen da preko radija može doprijeti do milijuna ljudi, Richards je 1930. počeo s tjednim emitiranjem u Los Angelesu. Godine 1936. pridružio mu se muški kvartet. Godinu dana poslije nazvani su King's Heralds; program je dobio naziv *Voice of Prophecy*. Dana 4. siječnja 1942. taj se program prvi put čuo s jedne obale na drugu. Te iste godine *Voice of Prophecy* otvorio je Dopisnu biblijsku školu u koju je već prvog mjeseca bilo upisano 2000 slušatelja.

Čak su i tijekom Drugoga svjetskog rata emitirani adventistički radijski programi u drugim zemljama (Australija, 1943.) i drugim jezicima (španjolski i portugalski, 1943.). Domaći govornici iznosili su poruku Evanđelja na svojim jezicima. Neke su emisije izabrale ime Voice of Hope. U nekim su mjestima domaće glazbenici pridodali programima svoje darove. King's Heralds pjevali su na dvadesetak jezika. Pripremljeni su novi dopisni tečajevi na engleskom i drugim jezicima.

Godine 1992., na pedesetu godišnjicu prvog emitiranja Voice of Prophecy od jednog kraja Sjedinjenih Država do drugoga, 133 biblijske škole na svijetu nudile su tečajeve na 66 različitih jezika i dijalekata. Oko 2000 radijskih postaja emitiralo je programe na 36 jezika.

Adventist World Radio (Adventistički svjetski radio) prvi put se u eteru javio 1971. godine služeći se iznajmljenim instalacijama u Portugalu. Dvadeset dvije tjedne emisije emitirane su na trinaest jezika u prvome tjednu emitiranja. Uslijedile su i druge postaje: Malta, 1975.; Šri Lanka, 1976.; Andora, 1980.; Gabon u Africi, 1983. Od 1987. postaja Adventističkog svjetskog radija KSDA na Guam u Aziju i Pacifik. Program obuhvaća više od Voice of Prophecy. Odgovori iz različitih dijelova Kine pokazuju da se Evanđelje čuje bez obzira na prepreke.

Godine 1950. William Fagal je na jednoj njujorškoj TV postaji sa svojom ekipom uživo emitirao emisiju "Faith for Today", prvu nacionalnu religijsku televizijsku emisiju. "Faith for Today" bila je 1963. prva religiozna televizijska emisija emitirana u boji. Emisija je 1985. preimenovana u "Lifestyle Magazine" s voditeljem Danom Mathewsom. Tijekom svih tih godina "Faith for Today" nudio je svojim gledateljima Dopisnu biblijsku školu, materijal za čitanje i kontakt s lokalnim pastorima Crkve.

Još dvije adventističke televizijske emisije zaslužuju da ih spomenemo. George Wandeman počeo je svoju emisiju "It Is Written" 1956. godine. Wandeman i njegova ekipa ponudili su stotine seminara, posebno onaj o Otkrivenju, slušateljima koji su željeli nastaviti s proučavanjem. C. D. Brooks bio je 1973. godine inicijator emisije "Breath of Life", posebno namijenjene Afroamerikancima. Ovaj program karakterističan je po svojoj glazbi i načinu propovijedanja.

3. Misionarski brodovi i zrakoplovi

Leo i Jessie Halliwell pozvani su 1921. kao misionari u Brazil. Na putovanju brodom po Amazoni, Halliwell se iznenadio izoliranosti, siromaštvu i bolestima s kojima se susretao. Bio je uvjeren da bi brodić bio najdjelotvornije sredstvo za doseganje ljudi duž 64.000 kilometara plovnih rijeka u području Amazone. Mladi adventisti u Sjevernoj i Južnoj Americi odgovorili su sredstvima za misionarski brodić. Na svojem godišnjem odmoru 1930. Halliwell je upisao studij tropske medicine. Kad se vratio u Brazil, napravio je nacrt svojeg broda; također je sudjelovao u njegovoj izgradnji. Sljedećih 28 godina Halliwellovi su plovili Amazonom i njezinim pritocima, prelazeći svake godine 72.000 kilometara u "Luzeiru" donoseći nadu i ozdravljenje stanovnicima porječja. Događalo se da je amazonskim bazenom znalo ploviti sedam brodova istodobno. Godinama su ovi brodovi sačuvali isto ime. Godine 1992. plovio je dvadeset treći po redu, "Luzeiro XXIII."; djelovao je iz Manausa.

Nakon Drugoga svjetskog rata pojavili su se misionarski zrakoplovi koji su u nekoliko minuta prelijetali kilometre negostoljubivog područja. Prvi su od takve službe imali koristi Borneo i Afrika. Generalna konferencija izdala je 1960. propise o zrakoplovstvu. Prvi službeni

crkveni zrakoplov, "Fernando Stahl", počeo je služiti 1963. u području Amazone u Peruu. Novim su zrakoplovima obogaćene flote u Južnoj Americi, Africi i Australaziji. Prenoseći osoblje i potrepštine, ovi mali zrakoplovi, kojima pilotiraju hrabri i iskusni misionari, slijeću na male piste do kojih bi danima trebalo pješaćiti.

Zrakoplovni misionarski program dostigao je vrhunac 1981. kada su, prema izvještaju, u uporabi bila trideset dva zrakoplova. Do 1998. ovaj je program zamjetno oslabio, uglavnom zbog probijanja cesta u izolirana područja, sve većih troškova održavanja i prenošenja financijskih odgovornosti za njihovo djelovanje na lokalna polja, kojima su na raspolaganju manja financijska sredstva nego prekomorskim misionarima.

4. Ciljana misija

S reorganizacijom 1901. prioritet je dobila misija za cijeli svijet, kršćanski kao i nekršćanski. Nakon 1950. Crkva je poduzela odlučne korake prema sustavnom misijskom radu u svim dijelovima svijeta. Posebna pozornost posvećena je nekršćanskim područjima. Da bi se doprlo do svih, načinjeni su ciljani misijski planovi.

S knjigom Ericha Bethmana *Bridge to Islam*, objavljenom 1950. godine, počelo je proučavanje i istraživanje načina kako Evanđelje odnijeti muslimanima. Šezdesetih godina održano je više konferencija o islamu. Na Newbold Collegeu u Engleskoj otvoren je 1989. adventistički Globalni centar za islamske studije s ciljem da istraži prikladne metode za upoznavanje muslimana s Kristom, uvježbavanje djelatnika u ovim metodama i kao međunarodni centar izvornog materijala. Centar za religijske studije Dalekoistočne divizije počeo je početkom devedesetih godina djelovati u Adventist International Institute for Advanced Studies na Filipinima.

Posebni institut za proučavanje načina za naviještanje Evanđelja Hindusima osnovan je 1992. godine u Indiji. Slična organizacija, posvećena studiranju budizma i evangeliziranju budista, počela je djelovati 1992. godine na Tajlandu.

Godine 1955. osnovana je organizacija Hebrew Scripture Association. Njezin je cilj bio prikazati Evanđelje na načine koji bi bili privlačni za Židove. Četiri godine poslije (1959.) u New Yorku je otvoren Židovski centar. Za židovske čitatelje redovno izlazi časopis *Shabbat Shalom*.

Odjel za svjetsku misiju postao je 1966. šesti odjel Teološkog seminara pri Sveučilištu Andrews u Berrien Springsu u državi Michigan. Cilj mu je bio ne samo da studentima seminara ponudi predavanja iz misijskog rada, već i da provodi intenzivno obrazovanje misionara koji se spremaju otići u dodijeljena im mjesta. Ovu drugu zadaću poslije je preuzeo Institute of World Mission koji Generalna konferencija vodi na kampusu Sveučilišta Andrews.

Prvi student misionar otišao je 1959. godine u Meksiko iz Columbia Union Collegea u Washingtonu. Godine 1998. tristo sedamnaest mladih iz Sjeverne Amerike služili su kao dragovoljci u deset svjetskih divizija; po cijelome svijetu broj je premašio 1200. U zamjenu za malu stipendiju i veliko zadovoljstvo, studenti misionari prekidaju svoje školovanje za čak jednu godinu da bi sudjelovali u nekom obliku misije izvan svoje zemlje. Mnogi su bili uključeni u poduku govornog engleskog jezika u azijskim gradovima. Njihovi izvještaji pobudili su zanimanje i drugih laika za misijski rad. Mnogi bivši studenti misionari poslije su otišli u inozemstvo kao redoviti misionari.

U skladu s ciljanom misijom, crkveni vođe počeli su pripremati organizirane petogodišnje programe za evangelizaciju i rast Crkve. Program Tisuću dana žetve rezultirao je s ukupno 1.171.390 krštenja, kako je izviješteno u misijskom svečanom programu na zasjedanju Generalne konferencije 1985. godine. U isto vrijeme objavljen je program Žetva 90. Njegov cilj bio je udvostručiti broj pristupa Crkvi tijekom Tisuću dana žetve i "udvostručiti broj vjernika osposobljenih za zadobivanje duša sukladno svojim duhovnim darovima, tako da svaka adventistička crkva postane središtem podučavanja za službu" ("Harvest 90 Objectives", 18). Krajem petogodišnjeg razdoblja izviješteno je o 2.490.105 pristupa Crkvi. U područjima svijeta u kojima se vodi statistika, broj vjernika koji su se uključili u misijske aktivnosti povećao se za 76,4 posto.

Godine 1990. na zasjedanju Generalne konferencije prikazan je program Globalne misije koji je trebao stvoriti svijest o veličini zadaće koja još preostaje. Globalna misija podijelila je svjetsko stanovništvo na 5000 geografskih jedinica po približno milijun stanovnika. U to je vrijeme bilo oko 2300 etničkih skupina koje nisu došle u doticaj s adventistima. Prema izvještaju, u kolovozu 1999. broj etničkih skupina do kojih adventna vijest još nije doprla smanjio se na 1700, a većina njih je u Aziji. Istodobno je Globalna misija izvjestila da su svakog dana bile osnovane 4,5 nove adventističke zajednice.

B. Uključivanje laika u misiju

Paralelno sa službenim misijskim naporima Crkve, značajne laičke inicijative potaknule su razvoj službi i evanđeoskog rada. Mnoge od njih danas djeluju pod okriljem Službe adventističkih laika u prisnoj suradnji s crkvenom administracijom.

Prva veća samostalna institucija osnovana je 1904. blizu Nashvilea u državi Tennessee. Ustanove Madisona obuhvaćale su jednu školu, jednu farmu, jednu zdravstvenu ustanovu, tvornicu zdrave hrane i tiskaru. Radnici školovani u Madisonu često su u seoskim sredinama ili većim mjestima i gradovima otvarali svoje škole i prostorije za liječenje. Iz Madisona je stasalo nekoliko samostalnih zdravstvenih ustanova, smještenih na Jugu. U drugim su zemljama adventistički laici otvorili lječilišta za hidroterapiju i masažu. Danas nekoliko srednjih škola i koledža obrazuje mlade u praktičnim i akademskim predmetima. Međutim, naglasak je na praktičnom obrazovanju za služenje drugima.

Još jedan aspekt službe vrše samostalni vegetarijanski restorani. U njima se uz zdravu hranu nudi Kruh života. Ove restorane, koje vode adventistički laici, nalazimo u Sjevernoj Americi, Europi, Južnoj Americi, Australiji i Aziji.

Pastor J. L. Tucker počeo je 1937. u Portlandu u državi Oregon s emitiranjem radijske emisije "Quiet Hour". Osim radijskih programa, "Quiet Hour" danas emitira "Search", televizijsku seriju o zdravlju. Uz to govornici "Quiet Houra" propovijedaju na evangelizacijama širom svijeta. Novcem prikupljenim od strane "Quiet Houra" kupljeni su misionarski zrakoplovi, autobusi, džipovi i Biblije, sagrađeni su molitveni domovi u prašumama (jungle chapels) i stipendirano školovanje odličnih studenata.

Godine 1986. televizijska mreža Three Angels Broadcasting Network postala je prva adventistička televizijska postaja koju vode laici. Od 1987. godine 3ABN emitira 24 sata dnevno preko satelita udaljenog 35.680 km od Zemlje, s kojega se signal vraća na satelitske prijamnike. Program je u osnovi vjerski i uključuje nešto neadventističkog materijala.

Drugi primjer zanimanja laika za misiju jest međunarodna udruga Maranatha Volunteers International. Maranatha je počela kao skupina privatnih pilota koji su odlučili letjeti gdje god je bilo potrebno podići neku zgradu. Danas dragovoljci stižu različitim prijevoznim sredstvima kad se gradi neki objekt za crkvu. Od 1969. godine Maranatha je dovršila 1782 građevinska projekta u 59 zemalja u vrijednosti većoj od 99 milijuna američkih dolara. Samo se 1998. godine gotovo 3000 dragovoljaca pridružilo Maranathinim projektima. Zgrade koje ovi dragovoljci podižu uključuju crkve, bolnice, ambulante, domove za siročad, škole i stambene zgrade za crkvene djelatnike. Dobrodošli su svi koji su spremni sami platiti prijevoz do gradilišta. Dragovoljci ne moraju imati iskustva u zidarskim radovima.

Godine 1985. osnovana je udruga Adventist Frontier Missions koja šalje laike misionare da osnivaju adventističke crkve u zabačenim područjima. Time Adventist Frontier Missions želi američke adventiste dovesti u neposredniji doticaj s misijskim radom u svijetu. Godine 1998. osamnaest obitelji služilo je u petnaest različitih projekata na nekoliko kontinenata.

C. Obrazovni sustav

Battle Creek College, osnovan 1874., bio je prva adventistička škola trećeg stupnja. Njegov nasljednik, Emmanuel Missionary College, razvio se u Berrien Springsu u državi Michigan 1901. kao obrazovna škola za misionare. Zbog naravi programa rada i učenja koji se na njemu odvijao, sve do 1910. nisu izdavane diplome.

Adventisti su bili sumnjičavi prema službenom priznavanju škole jer su smatrali da bi ono moglo obrazovne ustanove lišiti adventističkog usmjerenja. Doktorske diplome smatrale su se nepotrebnima ili čak opasnim. Tako je, na primjer, Pacific Union College u Kaliforniji svojeg prvog predavača s doktoratom dobio tek 1928. Bio je to prvi adventistički koledž koji se kvalificirao za akreditaciju. Nakon njega su u idućem desetljeću slijedili drugi adventistički koledži u Sjedinjenim Državama. Obrazovne ustanove izvan Sjedinjenih Država mnogo su spremnije tražile i dobivale priznanje, uglavnom od odgovarajućih vlasti.

Prve upise na više školovanje – za propovjednike – organizirao je Pacific Union College u ljeto 1933. The Advanced Bible School radila je tri ljeta, da bi zatim bila preseljena u Washington kao vrlo rani početak Adventističkog teološkog seminara.

Najpoznatije institucije adventističkog obrazovanja trećeg stupnja u Sjevernoj Americi jesu Sveučilište Andrews (Berrien Springs, Michigan), s naglaskom na obrazovanje iz akademskih predmeta i teologije, te Sveučilište Loma Linda (Loma Linda, Kalifornija), s naglaskom na medicinske znanosti. Godine 1998. u Sjevernoj Americi je djelovalo petnaest visokoškolskih obrazovnih ustanova. Ukupno se u ovim ustanovama školovalo 20.939 studenata.

Do 1998. adventističko više obrazovanje izvan Sjeverne Amerike imalo je sedamdeset pet visokoškolskih ustanova. Dosad je niz tih ustanova stekao sveučilišni status. Programe za doktorat nude tri ustanove u Sjevernoj Americi, jedna u Aziji, jedna u Srednjoj i tri u Južnoj Americi.

Na suprotnoj strani obrazovnog sustava Crkva je 1998. imala 4450 osnovnih škola sa 723.473 učenika i 1014 srednjih škola s 208.486 učenika. Veliki postotak ovih učenika nisu djeca vjernika Crkve; oni pohađaju adventističke škole zbog kvalitetnog obrazovanja koje one pružaju.

D. Zdravstveno djelo

Još od osnivanja prethodnika Sanatorija Battle Creek, Western Health Institutea 1866. godine, adventisti veliku pozornost posvećuju zdravstvenom djelu. Teološka podloga ovakvog stava jest priznanje Boga kao Stvoritelja, a čovjeka kao hrama Svetoga Duha (1 Kor 6,19). Zdravlje je usko povezano s duhovnošću; zdravo tijelo pospješuje duhovni rast. Zbog toga su održavanje zdravlja, kao i zdravstveno obrazovanje i prevencija, dio vjere. Osim toga adventisti pomoću zdravstvene njege služe Crkvi i društvu.

Ideja o osnivanju "sanatorija" začela se u Battle Creeku pod pokroviteljstvom Ellen White i dr. J. H. Kellogga. Pacijenti bi ostajali tako dugo dok ne bi imali koristi od prehrane, vježbi, masaže i hidroterapije. Također su sudjelovali u duhovnim aktivnostima. Ideja o sanatoriju prenesena je 1897. u Sydney u Australiji, a 1898. u Danskoj je osnovan Skodsborg Sanitarium. Prvi zdravstveni misionari nosili su uz Biblije svoju opremu za stavljanje vrućih obloga.

Često su upravo ambulante i bolnice bile sredstvo preko kojega se ulazilo u nekršćanske zemlje. Na primjer u hinduističkom Nepal, u zemlji u kojoj nije bio dopušten nikakav evanđeoski rad, od 1957. godine uz puno odobrenje vlasti radi bolnica Scheer Memorial Hospital. Budući da su smanjena ograničenja crkvenih aktivnosti, u Nepal, danas postoje adventističke zajednice.

Sama Ellen White bila je uključena u kupnju klimatskog lječilišta Loma Linda. Na tom je prostoru osnovan Koledž za medicinske evanđeliste koji je obrazovao misionare zdravstvenog smjera. Danas je ova ustanova poznata kao Sveučilište Loma Linda. Sveučilišni medicinski centar Loma Linda poznat je i po svojem pionirskom radu na presađivanju srca novorođenčadi. Njegov protonski akcelerator počeo je raditi 1991. i jedan je od prvih ove vrste za liječenje karcinogenih tumora. Njegova kirurška ekipa za operacije na srcu posjetila je mnoge zemlje gdje je vršila operacije i uvježbavala mjesno osoblje.

U adventističkom medicinskom sustavu vrlo važno mjesto zauzima i preventivna medicina i zdravstveno obrazovanje. Sveučilište Loma Linda pruža mogućnost diplomiranja iz predmeta javnog zdravlja na samom fakultetu, kao i u njegovim područnim ustanovama. Magistarske diplome mogu se dobiti i na Filipinima i u Čileu. Zdravstveni stručnjaci kao i pastori aktivno sudjeluju u proučavanju načina na koje se može sačuvati i unaprijediti zdravlje. Adventistički programi za odvikavanje od pušenja, kontrolu težine i smanjenje stresa dio su ovog obrazovnog rada u cijelome svijetu.

Crkva adventista sedmoga dana vodila je 1998. godine diljem svijeta 162 sanatorija i bolnice s 19.700 kreveta. Osim toga imala je 102 doma za starije i umirovljenike, 361 ambulantu i dispanzer i 25 dječjih domova i domova za siročad. U ovim je institucijama služilo 75.586 zaposlenika.

E. Dobrotvorno i razvojno djelo

Uz pomoć koju pružaju adventističke zdravstvene službe, usko je vezano dobrotvorno i razvojno djelo. Pomoć potrebitima pruža se na razini mjesne crkve kao i na razini Generalne konferencije. Žene u crkvi u Battle Creeku osnovale su 1874. godine Tabitinu dobrotvornu udrugu. Njihovo ime podsjećalo je na kršćanku u Jopi koja je šivala odjeću za siromašne (Dj 9,36-39). Žene u Battle Creeku izrađivale su odjeću i osiguravale hranu za siromašne obitelji,

brinule se za siročad i služile bolesnima. Ova se ideja proširila širom svijeta pa su osnovana su mnoga Tabitina (samaritanska) društva. Prvi savez samaritanskih društava osnovan je 1934. godine u području Chicaga. Njihov je cilj bio – i jest – pomoći ljudima u nevolji bez obzira na vjeru, društveni položaj ili etničko podrijetlo.

Mnoge mjesne crkve imaju centre za službu društvu, preko kojih služe siromašnima i žrtvama katastrofa. Pomoć pružaju u odjeći, posteljini, hrani, namještaju i novcu. Ova služba obuhvaća i održavanje predavanja o obitelji, zdravlju i praktičnim životnim pitanjima. Neke crkve i udruge imaju preuređene autobuse s odjećom i hranom, spremne da djeluju u hitnim slučajevima.

Adventistički dobrotvorni rad (ADRA – Adventist Development and Relief Agency) djeluje iz uprave Generalne konferencije i ima predstavnike na razinama divizija i unija. ADRA koordinira pružanje pomoći žrtvama velikih katastrofa kao što su potresi i poplave. ADRA također radi na različitim razvojnim projektima. Ovamo se ubraja bušenje arteških zdenaca, gradnja škola, bolnica i brana; razvijanje primarne zdravstvene zaštite i programa samo-pomoći kao što su vrtlarstvo i obrti. Najveći dio ADRA-inih sredstava potječe od zaklada i vlada, a ne od Crkve. Prvenstveno se pomaže onima izvan Adventističke crkve i to uglavnom u siromašnim zemljama.

F. Organizacija Crkve

Crkva adventista sedmoga dana djeluje kao tijelo koje obuhvaća cijeli svijet. Mjesne crkve okupljaju se u konferencije ili misije – tako nazvane zato što su financijski ovisne o višoj razini organizacije. Konferencije i misije, pak, tvore unije koje su obično određene nacionalnim, etničkim ili jezičnim granicama. Unije tvore divizije koje djeluju kao ogranak Generalne konferencije Crkve adventista sedmoga dana sa sjedištem u Silver Springsu u državi Maryland u Sjedinjenim Američkim Državama. Dvanaest divizija jesu: Afričkoindijska oceanska, Istočnoafrička, Euroafrička, Euroazijska, Srednjoamerička, Sjevernoamerička, Sjevernoazijska pacifička, Južnoamerička, Južnoazijska pacifička, Južnopacifička, Južnoazijska i Transeuropska. Na svim razinama upravljanje je predstavničko. Mjesne crkve šalju predstavnike na zasjedanja konferencije ili misije. Predstavnici konferencije i misije sudjeluju u odlučivanju na razini unije. Divizijski odbori imaju predstavnike unija. U Odbor Generalne konferencije ulaze predstavnici divizija.

Odluke na svim razinama donose odbori koji se sastoje od službenika (predsjednik, tajnik i blagajnik), predstavnika crkvenih odjela i institucija i vjernika laika. Veći predmeti koji se tiču cijele Crkve u svijetu razmatraju se na godišnjem zasjedanju Crkve. Promjene u crkvenim propisima mogu se vršiti samo na zasjedanju Generalne konferencije svakih pet godina, uz prisutnost predstavnika cijele Crkve.

Mjesna crkva ne bira svojeg pastora niti mu daje plaću. Umjesto toga, desetine koje daju vjernici odlaze u konferenciju ili misiju, koja tada, često u sporazumu s mjesnom crkvom, imenuje propovjednika i osigurava njegovu plaću. Mjesna crkva prikuplja darove za svoje troškove. Ona također prikuplja sredstva za misijski rad u svijetu, ali ih šalje preko više organizacije.

Aktivnosti su podijeljene na odjele na razini mjesne crkve, kao i na višim organizacijskim razinama. Odjeli su Služba za djecu, Služba za obitelj, Subotnja škola i misioni rad, Upraviteljska služba i Mladi. Odjel za odgoj i obrazovanje vodi škole; obično konferencija upravlja osnovnim i srednjim školama na svojem području, dok institucije na trećoj razini spadaju pod upravu unija ili divizija. Odjel za zdravstvo i umjerenost donosi i primjenjuje planove i programe za poboljšanje zdravlja pripadnika Crkve i onih koji to nisu. Odjel za javnost i vjersku slobodu savjetuje vjernike i institucije u stvarima koje se tiču njihovih odnosa s državom i društvom. Odjel za nakladništvo nadgleda rad nakladničkih kuća i njihovih predstavnika "literarnih evanđelista", tradicionalno nazvanih "kolporterima". Udruga propovjednika potiče propovjedničku djelatnost i brine se za dobrobit pastora. Odjel za komunikacije zadužen je za objavljivanje aktivnosti Crkve.

Do Drugoga svjetskog rata većina vodećih položaja bila je u rukama ljudi sa Zapada. Otad se u zemljama izvan Sjeverne Amerike i Europe drastično smanjio broj inozemnih službenika jer su vodeće položaje preuzeli domaći ljudi. Na primjer, 1998. godine samo je u dvjema divizijama vodeća osoba potjecala izvan teritorija koji obuhvaća divizija. Gotovo su svi predsjednici unija i konferencija domaći ljudi. Istodobno se u vodstvu Generalne konferencije nalaze predstavnici sa svih kontinenata i svih rasa.

Gledana u cijelome svijetu, Crkva adventista sedmoga dana tvori mozaik rasa, jezika i etničkih skupina. Godine 1998. crkvena izdanja izišla su na 272 jezika, dok je u nakladničkom i govornom djelovanju zastupljeno 748 jezika i dijalekata. Kao primjer ove raznolikosti, 1998. godine adventističke crkve u Sjevernoj Americi održavale su bogoslužja na 26 jezika. U to je vrijeme najveća i najbrže rastuća bila španjolska jezična skupina, s oko 99.000 vjernika, što čini jedanaest posto vjerništva Sjeverne Amerike. Teološki seminar na Sveučilištu Andrews ima programe za magisterij i doktorat na španjolskom. Pastori iz španjolskih govornih adventističkih zajednica zauzimaju vodeće položaje na razini konferencija, unija i divizije. Azijski adventisti u Sjevernoj Americi govore kineski, korejski, vijetnamski i filipinski. Najveće azijske adventističke crkve nalaze se u Torontu, Kaliforniji, na Havajima i u New Yorku.

Od 891.176 vjernika u Sjevernoameričkoj diviziji u prosincu 1998. godine, njih 212.538 bili su vjernici regionalnih konferencija organiziranih 1944. koje okupljaju crnačke crkve pod vodstvom Afroamerikanaca. Sedam unija Sjevernoameričke divizije ima regionalne konferencije, premda u nekima od njih nisu sve crkve ispunjene tamnopusitim vjernicima. Istodobno Afroamerikanci sada imaju pristup vodećim položajima u regionalnim konferencijama kao i u organizacijama Generalne konferencije. Charles Bradford je, na primjer, bio predsjednik Sjevernoameričke divizije od 1979. do 1990. godine. Oackwood College u Huntsvilleu u Alabami pružao je od 1896. obrazovanje mladima crne boje kože, pripremajući ih za službu Bogu i ljudskome rodu.

Žene čine samo mali postotak pastora Adventističke crkve. One djeluju kao pastori u svojoj crkvi bez propovjedničkog rukopoložanja, pa nemaju autorizaciju za obavljanje određenih administrativnih zadaća na razini konferencije. S druge strane, žene su često dinamične laičke voditeljice u svojim crkvama. One također djeluju u crkvenim odjelima i odborima na razini konferencije, unije, divizije i Generalne konferencije.

G. Razvoj na teološkom području

Pioniri Crkve adventista sedmoga dana, sljedeći Bibliju kao jedini temelj vjere i doktrine, suzdržavali su se od objavljivanja doktrinarnih tvrdnji i vjerovanja. Uriah Smith napisao je 1872. doktrinarnu izjavu, ali u polemici koja je na konferenciji u Minneapolisu 1888. godine nastala oko vijesti o središnjoj ulozi Krista, dokument je u izvjesnoj mjeri zaboravljen. *Godišnjak Crkve adventista sedmoga dana* (Yearbook) objavljan je bez doktrinarnih izjava. Kako je Crkva rasla, pitanja o adventističkim vjerovanjima postajala su sve brojnija. Generalna konferencija tražila je 1930. da odbor od četiri člana predloži nacrt izjave. Odbor je obavio svoj posao; sljedeće izdanje *Godišnjaka* sadržavalo je "Temeljna vjerovanja adventista sedmoga dana".

Ova je izjava održavala razumijevanje Trojstva, Kristove osobe i rada te odnos između Zakona i milosti jasnije nego što je to bilo u Smithovoj izjavi. Međutim, ona službeno nije bila prihvaćena sve do 1946. godine, kada je proglašena neizmjenjivom, osim na zasjedanju Generalne konferencije. Prva službena objava doktrina prihvaćena je glasovanjem na zasjedanju Generalne konferencije 1980. Ovih dvadeset sedam temeljnih vjerovanja danas se redovno pojavljuje u *Godišnjaku Crkve adventista sedmoga dana*.

Crkva se morala pozabaviti različitim teološkim gledištima u prošlosti kao i danas. Sukob 1888. oko opravdanja vjerom prešao je u dvadeseto stoljeće. Početkom 1900-tih odnos Kellogga prema Crkvi uzrokovao je raspravu o ekleziologiji. Održane su biblijske konferencije 1919., 1947. i 1952. godine na kojima se raspravljalo o vjerovanjima i došlo do jedinstva. Bolni razdor u Crkvi osamdesetih godina donio je sukob oko adventističkog razumijevanja nebeskog Svetišta. Devedesetih godina različita gledišta o hermeneutici i stilovima bogoslužja u nekim dijelovima svijeta uzrokovala su polarizaciju među laicima kao i među propovjednicima.

Temeljeći se na prihvaćanju biblijskog proroštva, adventisti sedmoga dana vide sebe kao duhovne baštinike starog Izraela i apostolske Crkve, kao i blagoslova i obveza ove baštine. Unutar širih okvira biblijskog proroštva služba Ellen White djelovala je kao suvremeni produžetak proročkog poticaja Biblije.

Zadaća adventista sedmoga dana jest objavljivanje Radosne vijesti cijele Biblije do kraja Zemlje (Mt 28,19,20) i odnošenje vijesti trojice anđela (Otk 14,6-12) svim narodima. Svetkovanje subote kao sedmog dana podsjeća adventiste na šest dana stvaranja Zemlje (Post 1,1-25; Izl 20,11), na radost što su Božji narod (Ez 20,20) i na nadu u vječni počinak (Heb 4,9-11). Osvjedočenje da posvećenje mora pratiti opravdanje pruža osnovu za adventističko naglašavanje zdravog načina života u cijelosti – umnog, tjelesnog, duhovnog i društvenog.

Preambula najnovije doktrinarnе izjave Crkve adventista sedmoga dana (1980.) jasno potvrđuje da Crkva i dalje ostaje otvorena za novo prosvjetljenje i dublje razumijevanje Biblije. Studije koje slijede u ovom djelu iznose sadašnje, produbljeno razumijevanje glavnih biblijskih predmeta kako na njih gledaju oni koji u Crkvi vrše službu poučavanja. Svako poglavlje u ovome djelu sadrži kratku povijest stvaranja adventističkog stava koji razmatra. Tamo ćemo naći i daljnje informacije o teološkom razvoju.

III. Literatura

- Adventist Review*. Službeno tjedno glasilo Crkve adventista sedmoga dana. Ovaj časopis izlazi bez prekida, pod raznim imenima, od 1850.
- “Business Proceedings of the Fourth Special Session of the General Conference of S. D. Adventists.” *Review and Herald*, 24. travnja 1879.
- Dabrowski, Rajmund I., urednik. *Michael Belina Czechowski: 1818–1876*. Varšava, nakladnik Znaki Czasu, 1979.
- Delafield, D. A. *Ellen G. White in Europe*. Washington, D.C., Review and Herald, 1975.
- Fernandez, Gil, urednik. *Light Dawns Over Asia: Adventism's Story in the Far Eastern Division, 1888–1988*. Silang, Cavite, Filipini. AIIAS Publications, 1990.
- Froom, LeRoy. *The Prophetic Faith of Our Fathers*, 4 sveska. Washington, D.C., Review and Herald, 1950.–1954.
- General Conference of Seventh-day Adventists, *Annual Statistical Report*.
- “General Conference proceedings,” *General Conference Bulletin*, 5. travnja 1901.
- Gordon, Paul A. *The Sanctuary, 1844, and the Pioneers*. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1983.
- Graybill, Ronald. *Ellen G. White and Church Race Relations*. Washington, D.C., Review and Herald, 1970.
- Graybill, Ronald. *Mission to Black Americans*. Mountain View, California. Pacific Press, 1971.
- Hale, E. Jr., Henry Plumer i Timothy Cole. “Second Advent Conference and Campmeeting.” *Signs of the Times*, 15. lipnja 1842.
- “Harvest 90 Objectives.” *Ministry*, prosinac 1985.
- Himes, Joshua V., S. Bliss i A. Hale. *Advent Review*, 1850.
- Knight, George. *From 1888 to Apostasy: The Case of A. T. Jones*. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1987.
- Knight, George, urednik. *The Early Adventist Educators*. Berrien Springs, Mich., Andrews University Press, 1983.
- Martin, Walter. *The Truth About Seventh-day Adventists*. Grand Rapids, Zondervan Publishing House, 1960.
- Maxwell, C. Mervyn. *Tell It to the Word*. Mountain View, California. Pacific Press, 1976.
- Miller, William. *Apology and Defence*. Boston, J. V. Himes, 1845.
- Mitchell, David. *Seventh-day Adventists: Faith in Action*. New York, Vantage Press, 1958.
- Neufeld, Don F., urednik. *Seventh-day Adventist Encyclopedia*, 2 sveska, 2. prerađeno izdanje. Commentary Reference Series. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1996.
- Olsen, V. Norskov, urednik. *The Advent Hope in Scripture and History*. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1987.
- Robinson, Dores E. *The Story of Our Health Message*. Nashville, Southern Pub. Assn., 1943.
- Schwarz, Richard W. *John Harvey Kellogg, M. D.* Nashville, Southern Pub. Assn., 1970.
- Schwarz, Richard W. *Light Bearers to the Remnant*. Mountain View, California. Pacific Press, 1979.

- Seventh-day Adventist Encyclopedia*, Don Neufeld, urednik. 2. prerađeno izdanje. Hagerstown, Md., Review and Herald, 1996.
- Spalding, Arthur. *Origin and History of Seventh-day Adventists*, 4 sveska. Washington, D.C., Review and Herald, 1962. (Ova povijest Adventističke crkve obuhvaća razdoblje od 1843. do 1947.)
- Spicer, William A. *Our Story of Missions*. Mountain View, California. Pacific Press, 1921.
- Strand, Kenneth A., urednik. *The Sabbath in Scripture and History*. Washington, D.C., Review and Herald, 1982.
- Utt, Richard. *A Century of Miracles*. Mountain View, California. Pacific Press, 1963.
- Vyhmeister, Werner K. *Mision de la iglesia adventista*. Brasilia, Seminario Adventista Latinoamericano de Teologia, 1980.
- White, Arthur. *Ellen G. White*, 6 svezaka. Washington, D.C., Review and Herald, 1981.–1986.
- White, James. "The Work of the Lord." *Review and Herald*, 6. svibnja 1852.

SUMMARY

Who Are Seventh-day Adventists?

A simple answer to the question "Who are Seventh-day Adventists?" can be stated briefly: the Seventh-day Adventist Church is a worldwide body of more than 10 million Christians who observe Saturday as the Sabbath and expect Jesus' second coming soon. In more detail, one might say that Seventh-day Adventists are a conservative Protestant body of evangelical Christians whose faith is grounded in the Bible and centered on Jesus, with stress on His atoning death on the cross, ministry in the heavenly sanctuary, and soon return to redeem His people. They are known for their Sabbath observance, for their emphasis on maintaining health as part of religious duty, and for their mission activities around the world.

This article seeks to narrate the history of the church, from its forerunners until the early twentieth century. The bibliography contains a list of sources used, as well as books for further reading on the history and operation of the Seventh-day Adventist Church.

Key words: *Adventists; Seventh-day-Adventists; Sabbath; Christ's-Second-Coming; The-Millerite-Movement*

Izvornik: Nancy J. Vyhmeister. „Who Are Seventh-day Adventists?“ U *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Urednik, Raoul Dederen. Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000. Str. 1-21.

Prijevod: Milan Šušljic